

Млађен Цуњак

ИСКОПИНЕ МАНАСТИРА БЛАГОВЕШТЕЊА

Почетком седмог века североисточни део Србије подпао је под власт Авара и остао је под њима све до пропасти аварског савеза.¹ После пропасти аварске државе ове области подпале су под власт Бугарске, која је почетком IX века своје амбиције усмеравала ка западу. Бугарска је на неки начин успела да одржи ове крајеве под својом влашћу све до XI века. Крајем XI века у овој области се оснива епископија, године 879 помиње се њен епископ Агатон као учесник сабора,²

Пропашћу бугарског царства 972. године, ови крајеви су подпали под власт Византије, а затим под власт моћног Самуиловог царства. После пропасти Самуилове државе 1019. године Византија поново осваја цело Балканско полуострво, што практично значи да су североисточни делови Србије у политичком смислу подпали под византијску управу, а у црквеном погледу под јурисдикцију Охридске архиепископије.

Године 1128—29 угарски краљ Стефан упао је у византијску територију преко Дунава, опљачкао Београд и Браничевс. Када је чуо цар Јован Комнин за ове упаде, са појачаном војском кренуо је у одбрану своје територије. Византијски цар састао се у Острву са угарским краљем и склопио мир који није дуго трајао. Ратни услови као и економске прилике нису дозвољавале задржавање византијске војске у овим крајевима, тако да су се византијски одреди полако повлачили према „Злим вратима“, која вероватно представљају Горњачку клисуру.³

Нагло слабљење Византије после смрти цара Манојла Комнина (1180) имало је за последицу знатне промене у овој области, тј. дошло је до јачања српске државе под Стеваном Немањом. Угри у договору са Стеваном Немањом упадају у североисточне делове којом приликом плачкају Београд, Браничево и допиру чак до Ниша.

Крајем XII века, византијски цар Исак Ангел (1185—1190) пошто се оженио кћерком угарског краља Беле III за узврат добио је у мираз североисточне крајеве Србије. Власт Византије није дуго трајала, јер је убрзо дошло до слома Византије и до оснивања Латинског царства (1204). У XIII веку над овом територијом смењивали су се господари, час Угри а час Бутари.

Крај угарској власти над овим крајевима, учинили су Дрман и Куделин, који су се тако осилили да су самостално почели управљати овом облашћу. Мађари су у више наврата покушавали да их савладају, али им то није полазило за руком.⁴ Ова два насилника доживела су слом тек када су дошли у сукоб са српским владарима. Архиепископ Данило у биографији краља Милутина опширно описује пропаст ових одметника. „После не много времена, када је поново примио власт земље сремске брагочастиви краљ Стефан Драгутин, на-

¹ Византијски извори за историју народа Југославије I, Београд 225; К. Жиречек, Историја Срба I, Београд 1952, 60.

² F. Dvornik, *Les Slaves Byzance et Rome au IX siecle*, 1926, 234.

³ A. Huber, *Geschichte Oesterreichs I*, Wien 1885, 27; F. Šišić, *Poviest Hrvata kraljeva iz doma Arpadovića I*, Zagreb 1944, 44-46; K. Tort, *Из Историј Угрии и Славянства в XII вѣк*, 1889, 27 К. Жиречек, *Историја Срба*, I, 140.

⁴ К. Жиречек, *Историја*, 24.

ђоше се нека два велможа који су се укоренили у држави земље браничевске у месту званом Ждрелу, и од многих времена утврдивши се као самовласни, не бојећи се никога.“

После смрти цара Душана (1335) дошло је до постепеног распадања српске царевине. Поједини српски властелини осилили су се тако да су загосподарили читавим областима. Овим северо-источним областима владали су Растислалићи (Брајко, Радослав и Бранко). Средином XIV века толико су се осилили да су чак своје царине изнајмивали дубровчанима. Радич Бранковић (син Бранка Растислалића) владао је овим крајевима све до пред сами Косовски бој, када је цар Лазар учинио крај његовој владавини.⁵ Тако су подунавски крајеви поново дошли у састав српске државе, коју је цар Лазар са муком успостављао, своју власт је учвршћивао одстрањујући поједине феудалце. Цар Лазар у намери да учврсти своју власт у овим крајевима, подигао је манастир Горњаку, поучен примером краља Милутина, сматрао је да црквена организација представља најбољи ослонац владару. Да су ови крајеви били у саставу Лазареве државе, потврду налазимо у повељи истога манастиру Раваници и Горњаку. У наведеним повељама, цар Лазар, поклања нека села која се налазе уз сами приобални појас Дунава.⁶ Према угарским повељама јасно се види да је угарски краљ Сигиомунд, 1332. године продро у ове области и да је дошао до Ждрела на Млави (Каструм Издрил).⁷

Према повељи манастиру Горњаку, јасно се види да је цар Лазар подигао манастир и да га је обдарио разним селима. Повеља је сачувана према препису из 18. века.⁸ Потврду исте налазимо у хрисовуљи патријарха Спиридона. У наведеној повељи као ни у Хрисовуљи, немамо никаквих података нити индиција о постојању манастира Благовештења у том периоду.

Архитектонске одлике манастирске цркве указују да је иста подигнута с краја XIV века. Потврду овој констатацији даје ископани археолошки материјал. Ако би се прихватила предпоставка да је црква из времена цара Лазара, онда остаје нејасно зашто се иста не помиње у повељи манастиру Горњаку из 1388. год. У овом случају треба додати, да је манастир Горњак последња задужбина цара Лазара, а политичке прилике нису дозвољавале градњу нових. Цар Лазар је био свестан опасности од турске најезде и усредредио је пажњу на одбрану од њих, тако да није био у могућности подићи још неко здање у Горњачкој клисури. Ове историјске прилике иду у прилог констатацији да је црква манастира Благовештења подигнута с краја XIV или почетка XV века. Први помен манастира Благовештења потиче из 1428. године.⁹ а према српским летописима помиње се 1496—1500 приликом пострига Ђурђа Бранковића (потоњег владике св. Максима) у Купинову, кога је постригао Благовештенски игуман. У историјским изворима манастир се последњи пут помиње године 1628.¹⁰ Други историјски подаци о манастиру св. Благовештења нису познати, као што није познато када је исти порушен. Према извештају Јоакима Вујића може се предпоставити да је био порушен пре 1800. године.¹¹

Време настанка као и рушење поменутог манастира у великој мери расветљавају археолошка истраживања манастирског комплекса. Према решењу Завода за заштиту споменика културе Смедерево бр. 149/1—81, систематска археолошка истраживања отпочела су 28. IX и трајала су до 5. XI текуће го-

⁵ М. Динић, *Растислалићи*, Зборник радова византолошког института II, Београд 1953, 139-140; Љ. Стојановић, *Стари српски родослови*, Сремски Карловци 1927, 214; И. Руварац, *О кнезу Лазару*, 1887, 197; С. Радојчић, *Григорије из Горњака*, Историјски часопис III, Београд 1952, 85-105.

⁶ С. Новаковић, *Град Вишеслав и видинска област*, Годишњица Н. Чућића V, Београд 1883, 141-149.

⁷ I. Gelcich-L. Thalóczy, *Diplomatarium relationum republicae Ragusanae sum Regno Hungarie*, 1887, 405.

⁸ С. Новаковић, *Законски споменици српских држава средњег века* Београд 1912, 771-774.

⁹ Љ. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, Београд 1902, 250.

¹⁰ Љ. Стојановић, *Записи*, 1199.

¹¹ J. Вујић, *Путештвије по Србији*, Српска књижевна задруга 36,97—98.

дине.¹² Археолошки радови били су у склопу конзерваторско-рестаураторског пројекта за исти објекат.

Приликом овогодишњих радова констатовано је да је јужни сектор оштећен и на њему се није могла ухватити вертикална стратиграфија. Прецизну стратиграфију једино је било могуће утврдити на југоисточном сектору где су слојеви били непоремећени. У току радова на комплексу манастира Благовештења откривено је укупно 7 гробова, и то 4 на југоисточном, 2 на западном сектору, а само један у унутрашњем црквеном простору, тј. у северном делу наоса. У овај број нису урачунати растурени гробови нити гомиле костију пронађене поред млађих укопа било са леве или десне стране. Гробови су углавном оријентисани запад—исток са мањом или већом девијацијом ка југу или северу. Једино гроб бр. 5 оријентисан је северозапад—југоисток. Оваква оријентација није неуобичајена јер се сличне појаве јављају и на другим некрополама манастирских целина.¹³ Гробови се уклапају у средњевековне начине сахрањивања. Скелети су сахрањивани директно у земљу, затим у гробне раке ограђене каменим облутцима или обележене насатице постављеним каменим плочама чело главе и чело ногу и на крају сахрањивање са сандуцима. Покојници су полагаани на леђа са главом на потиљак, рукама прекрштеним на грудима или у висини карлице¹⁴ и ногама испруженим једна поред друге.

Према раније установљеној стратиграфији, скелети директно сахрањени у земљу припадају најстаријој фази сахрањивања на овом комплексу, за разлику од гробова ограђених каменим облутцима и скелетима сахрањеним са сандуксм. Гроб бр. 5 ограђен је каменим облутцима и налази се у слоју изнад гробова бр. 1, 2, 3, 4 и 7 што донекле потврђује констатацију да припада млађем периоду. Двојни гроб бр. 6 сахрањен је са сандуком који није био дужи од 80 см што сведоче ту пронађени клинови на сва четири угла по један. Скелет је секундарно сахрањен што се могло уочити по положају самих костију.

Поред скелета није било никаквих прилога који би послужили за њихово прецизније идентификовање, једино место гроба бр. 4 и 5 баца нешто више светлости на решавање овог проблема. Гроб бр. 4 својим доњим екстремитетима подвлачи се испод прага западног улаза у цркву, док гроб бр. 5 својим горњим екстремитетима залази испод темеља грађевине на западној страни цркве. Ове констатације јасно говоре да је гроб бр. 4 старији од западног зида цркве, а гроб бр. 5 од грађевине на западној страни. Обзиром да гроб бр. 4 припада слоју у коме се налазе и гробови бр. 1, 2, 3, и 7, што упућује на закључак да и ови гробови припадају периоду пре градње цркве. Ове констатације наводе на закључак да је црква млађа од саме испоснице на североисточној страни. У том случају гробови би припадали периоду подизања испоснице, па све до градње саме цркве.

Приликом истраживања јужног сектора наишло се на слој грађевинског шута дебљине око 30 см. У том шуту нађено је доста фрагмената фресака, међу

¹² Средства за систематска ископавања обезбедила је Републичка заједница за науку и културу, а радовима су руководили мр. Млађен Цуњак и Александар Гајић, стручни сарадник Завода за заштиту споменика културе Смедерево.

¹³ Покојници чије девијације иду ка југу сахрањени су у зимском периоду, за разлику од покојника који су сахрањени у касној јесени или раном пролећу, чија одступања гравитирају ка северу. Правилно оријентисани гробови су они који су сахрањени у летњем периоду (уп. Lj. Karaman, *Iskopine društva „Bihaća“ u Mravincima i starohrvatska groblja*, Rad JAZU, 286 (Zagreb 1940), I; В. Шкерљ, *Orijentacija grobov u nekaterih sredovečnih nekropolah Slovenije*, Vesnik III, 109 i 111; V. Hrube, *Staro Mesto, Praha* 1955, 74.

¹⁴ Прекрштене руке на грудима, по Л. Нидерлеу јављају се готово увек у словенским некрополама, поготово у Србији и Русији. Сахрањивање са рукама прекрштеним преко тела непознато је у далматинско-хрватским некрополама. У некрополама белобрдског типа срећу се различити положаји руку, док у досада откопаним некрополама Русије, Грчке и Србије преовлађује положај прекрштених руку. Положај руку у средњевековним некрополама није сигурно утврђен, једино се сматра да укопи са испруженим рукама поред тела означавају старије гробове или чак индицирају утицај запада, тј. обичај који се дуже задржао у римокатоличкој цркви (уп. L. Niderle, *Život starih Slovanī, Slovenske starožitnosti*, III, Praha 1929, 365; J. Brunšmid, *Hrvatske srednjeevokovne starine*, Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva VII (Zagreb 1903) 76.

којима један већи блок сиге са остацима фреске, а то потврђује да је црква са унутрашње стране била обложена лепо тесаним блоковима сиге. На дубини од око — 370 см од коте прага цркве, наишло се на темеље првог подпорног зида са јужне стране, рађеног од већег камења.

Скидањем откопних слојева у северном делу наоса наишло се на под од опеке већих димензија, једино у северо-западном делу наоса опеке недостају, а оне су вероватно уклоњене приликом сахрањивања гроба бр .6. У овом простору ишло се до здравице која се налази на дубини од око — 160 см од коте прага цркве.

Истраживањем југо-источног сектора, са спољне стране трећег подпорног зида констатована је камена конструкција неправилног облика. Јужни део конструкције уништен је приликом градње пута Петровац—Жагубица. Током пажљивог чишћења утврђено је да је конструкција више пута рушена, нивелисана, а потом зидана. Камени остаци мање просторије налазе се у дебелом слоју пепела помешаног са земљом. У поменутом слоју, како изнад тако у и око саме конструкције, наишло се на већу концентрацију керамике. Ова чињеница упућује на закључак да поменути остаци представљају конструктивни део керамичке пећи. Пећ је била прислоњена уз спољну страну трећег подпорног зида. У централном делу пећи, са горње стране налази се кружни отвор пречника око 20 см. Овај отвор је вероватно служио као димњак.

У простору керамичке пећи, тј. са спољне стране јужног подпорног зида пронађена је мања метална руком кована стрела. Стрела је пирамидалног облика са широким тулцем за самостреле.¹⁵ Са истог дела потичу два ножа, један је уобичајеног облика, са једним сечивом и трном на крају, док је други лучно савијеног облика, са дршком лепезастог завршетка. Ножеви сличног облика и величине познати су са других некропола XIV и XV века.¹⁶

Од поменутог покретног археолошког материјала вредна је помена бронзана алка елипсоидног облика и кружног пресека. Алка је део средњовековног појаса. У непосредној близини алке пронађен је коштани предмет, троугластог пресека, лепо обрађен и полиран. Од осталих металних налаза битно је поменути налаз бронзаног звона и конкавног перфорираног бронзаног предмета за сада непознате функције и намене.

Керамички материјал са комплекса манастира Благовештења потиче са југо-источног сектора, тј. са простора где је констатована керамичка пећ. Керамику са овог објекта према начину обраде и облику можемо сврстати у кухињску и трпезну. Кухињска керамика је знатно бројнија и једноставнијег је облика и украса. Посуђе је рађено на витлу, од слабо до добро пречишћене земље, без посебних додатака. Фрагменти су најчешће црвенкасто мрке боје и понајчешће негледосани.

На основу статистичке обраде фрагмената констатовано је да су од посуђа кухињске намене најбројнији лонци, развијеног трбуха, благог до оштро разгнута обода на спољну страну, кратког врата и оштрог прелазу у раме суда. Лонци су рађени на ричном витлу од слабо пречишћене земље, боје су од црне до светло сиве, док су им дна равна. У овом случају битно је истаћи појаву лонаца танких зидова, високог цилиндричног врата са оштрим прелазом у тело суда. На оваквим лонцима, бар кад је у питању овај комплекс, не појављује се никаква врста украса. Са комплекса манастира Благовештења потичу три фрагмента профилисаних обода већих лонаца. Са спољне стране ободне профилације налази се украс у облику косих равномерних уреза.

Украс на лонцима претежно се налази на рамену, мада има случајева где се орнамент налази на трбуху. Орнаменти су изведени у облику урезаних појединачних таласастих и хоризонталних линија које су у неким случајевима груписане у облику снопова. На лонцима се среће украс у облику једноструке или двоструке пластичне профилације украшене косим равномерним урезима.

¹⁵ Дј. Петровић, *Ратне справе XIV века*, Весник Војног музеја 16 (Београд 1970), 45 и 48.

¹⁶ М. Васић, *Старосрпска налазишта*, Старинар I (Београд 1906) 41, 42 сл. 2.

Б. Рбаков, *Ремесло Древней Русий*, Москва 1949, 402. Из средњовековног Новогграда потиче 24 оваква ножа из једне обућарске радионице, што је навело руске археологе да закључе да овако повијени ножеви служе за обраду коже, тј. израду обуће.

Простор између пластичних ребара украшен је таласастим или кружним урезаним линијама.¹⁷

Поред лонаца на комплексу манастира Благовештења срећу се и коничне зделе, рађене од сличне земље и на исти начин као и лонци, мада су им зидови доста дебљи и грубљи. Са спољне стране зидова налази се орнамент од комбинованих или појединачних кружних линија, или само аплицирана трака украшена равномерним косим зарезима.

Поклопци за лонце фрагментовано су очувани, али се ипак на основу њих могу издвојити два основна облика: I конични поклопци са дугмастом дршком на врху и II равни поклопци са тракастом дршком. Оба типа поклопаца, са спољне стране украшени су разним урезаним линијама понекад у комбинацији са равномерним косим зарезима било по средини или самој ивици.

Дна лонаца су равна и неорнаментисана, само је у четири случаја констатован печат на доњој страни. У два случаја налази се мотив урезаног расцветалог крста у кругу, док је у остала два примерка уочено кружно елипсоидно испупчење на доњој страни централног дела дна.¹⁸ Према досадашњим археолошким резултатима, овакав начин обележавања посуђа као производ једног грнчара или грнчарске радионице припада старијем периоду у односу на појаву уписаног крста.¹⁹

Кухињска керамика са комплекса манастира Благовештења слична је керамичком материјалу са других некропола манастирских целина или налазишта XIV и XV века. Мање разлике огледају се у врсти глине, начину обликовања као и степену печења. Ове разлике несумњиво су везане за локалну производњу. На основу резултата, већ споменуте статистичке анализе фрагмената, долази се до закључка да су коничне зделе мање заступљене од лонаца, затим мањи број глеђосаног посуђа.

Пронађени глеђосани примерци представљају делове бокала, крчага, мањих и већих здела, тањира и свећњака.

Бокали су различитог облика и димензија, глеђосани нијансама мрко-зелене глеђи нанете преко беле подлоге. Орнаменти на бокалимa су различити, понекад се чак међусобно повезују. Најчешћи орнамент изведен је комбиновањем урезаних концентричних кругова и паралелних линија. Од бокала са овог комплекса истиче се фрагмент тамнозеленог бокала са остацима урезаних слова. На фрагменту се виде урезане две паралелне вертикалне линије које чине слово X, поред кога се налази почетак другог слова. Керамика са урезаним словима редак је инвентар некропола средњевековне Србије, код нас је откривена на

¹⁷ Средњевековни грнчари као предмете за украшавање користили су дрвене или коштане штапиће, гребене са разним бројем зубаца различите густине, затим зупчаник кога су стављали у расцепљен штап, радло и нокте. Таласасте и хоризонталне линије извођене су помоћу гребена на свежој посуди. Појава једноструких и вишеструких линија зависило је од броја зубаца на гребену. Коси урези најчешће су извођени ноктом или неким оштрим предметом.

¹⁸ Појава печата као ознаке грнчара или грнчарске радионице јавља се на керамичком материјалу средњег века, поготово када је у питању словенски етнос. Мотив развијеног крста јавља се на мађарској керамици и то у оним областима које су пограничне словенском становништву. Несумњиво је да у овом мотиву, у почетку његовог појављивања треба гледати неко симболично значење које је касније прешло у украсни мотив или евентуално у сталешко обележје. Познато је да је крст у ери развоја Хришћанства имао симболично значење, потврду томе налазимо на типу посуда које су преузете из словенске ризнице.

¹⁹ У средњем веку грнчари нису представљали неки посебан еснаф као што је то било на западу. Они су били разбацани по селима где је било глине. Грнчари појединих села нису слободни, слобода им је зависила од права датим у владској повели надлежног манастира. Сваки ктитор приликом оснивања манастира био је обавезан да својој ктиторији обезбеди услове живота. Тако су владари поклањали поједина села манастирима а самим тиме биле су регулисане и обавезе занатлија тих села. У нешто повољнијем положају били су грнчари који су користили манастирску земљу за израду посуђа. Њихова обавеза била је у подмиривању манастира потребним посуђем.

некрополи у Новом Пазару,²⁰ Студеници Хвостанској,²¹ и Ариљу.²² На Новопазарском примерку урезана су слова „НЕ“ (вероватно Немања), на хвостанском фрагменту угравирано је слово „П“, док је на ариљској дршци урезана омега и јат (је). Глеђосани бокал из Ариља очигледно је био у црквеној употреби, а служио је за чување воде за литургијско прање руку. Урезана слова означавају име или презиме дародавца, ни у ком случају мајстора, јер би се у том случају исте ознаке нашле на више посуда. Обичај урезивања слова био је познат још у Византији, а крајем XIII века јавља се у Бугарској и Србији. Са бугарског места Трново потиче више примерака керамике са угравираним монограмима владара или црквених великодостојника.²³

Примерци са територије Србије припадају XIV или евентуално XV веку и потичу из места која означавају црквена седишта. Аналогни примерци упућују на закључак да је у непосредној близини овог комплекса било и седиште црквених власти с једне стране и да је црква манастира Благовештења подигнута крајем XIV или почетком XV века, са друге стране.

Крчази су крушколиког реципијента, суженог цевастог отвора са по једном тракастом дршком и мањим сиском за изливање течности на самом трбуху. Крчази су глеђосани али не и орнаментисани.

Глеђосане зделе су коничног облика са мањим прстенастим постољем, рађене на витлу и неорнаментисане.

Тањери су плитки и дубоки, рађени на витлу од добро пречишћене земље глеђосани нијансама браонкасто-зелене глеђи. Од дубоких тањира битно је истаћи налаз глеђосаног тањира, равног обода са прстенастим постољем. Са унутрашње стране глеђосан је нијансама тамно зелене и светло зелене са благим преливима жућкасте глеђи. На дну тањира, са унутрашње стране, налази се украс у облику шестокраке звезде омеђене прстеном. Тело тањира подељено је на неколико поља различито украшеним вертикалним тракама. У два најшира поља урезан је по један паун. Паунови су постављени тако да стоје један насрам другог. Обод је украшен двоструком таласастом линијом комбинованом са спиралним орнаментом. Простор између линија попуњен је тачкастим убојима. Украс на ободу одвојен је од централног мотива кружном линијом. До сада слични налази тањира нису познати, једино украсни мотив је аналоган украсу на тањир у Средњевековној збирци Музеја града Београда.²⁴ Тањир са комплекса манастира Благовештења, на основу анализе осатлог археолошког материјала и аналогног примерка из Музеја града Београда може се датовати у XV век. Покретни археолошки материјал са овог комплекса припада XIV или XV веку, што увелико потврђује ранији закључак да је црква манастира Благовештења најкасније могла бити подигнута крајем XIV или почетком XV века. Изнесени археолошки материјал као и његова интерпретација у довољној мери потврђује или допуњује историјске изворе о комплексу манастира Благовештења, који су у овом случају оскудни.

²⁰ М. Љубинковић, *Некропола цркве св. Петра и Павла код Новог Пазара*, Зборник Народног музеја В, Београд 1970, Т. VI/2.

²¹ В. Кораћ, *Студеница Хвостанска*, Београд 1976, 23/6.

²² М. Цуњак — Ч. Јордовић, *Резултати археолошких истраживања на комплексу цркве св. Ахилија у Ариљу* (Саопштења) XIV.

²³ Обичај урезивања слова био је познат још у Византији, а крајем XIII века јавља се у Бугарској и Србији. Са бугарског локалитета Трново потиче више фрагмената керамике са урезаним монограмима владара и црквених великодостојника. У овом случају битно је нагласити да откривени фрагменти потичу са налазишта која означавају црквена седишта.

²⁴ Сличан тањир по облику и начину израде налази се у средњевековној збирци Музеја града Београда под инвентарским бројем 817. Београдски примерак случајно је пронађен, тако да услови налаза не дају неке прецизније податке који би послужили за његово датовања. На тањир је приказана стилизована птица око које се налази палмета. Појава птице као орнамента веома је стари и често је коришћен у византијској и персијској примењеној уметности (уп. М. Бирташевић, *Средњевековни тањир из Београда*, Зборник 2, Музеј примењене уметности 1956;) *Средњевековна керамика*, каталог изложбе, Београд, 26, сл. 96. мр Млађен Цуњак.

Анализом покретног археолошког материјала може се закључити да су гробови на комплексу манастира Благовештења старији од постојеће цркве. Скелети укопани директно у земљу припадају најстаријој фази живота на поменутом комплексу за разлику од скелета сахрањених са сандуком који припадају најмлађем периоду. Гроб бр. 6 сахрањен је после подизања цркве, сахрањен је са сандуком, а датован је у XVII век. Ова констатација одређује горњу границу подизања цркве, тј. да је црква била подигнута пре XVII века.

Камена конструкција на источној страни цркве била је прислоњена уз спољну страну трећег подпорног зида. Ова конструкција указује на постојање цркве још у XV веку. Керамички материјал са простора керамичке пећи, датован је у XV век на основу анализе осталог материјала и аналогних примерака.

Гробови који се налазе испод темеља постојеће цркве вероватно припадају периоду почетка живота испоснице, која се налази на северо-источној страни цркве. Ову констатацију потврђује мали број гробова на релативно великом простору за сахрањивање. Овако мали број гробова је плод краткотрајног коришћења овог простора за сахрањивање што је вероватно условљено брзом изградњом цркве.